

CLARISSE SABARD

PŘELOŽILA VERONIKA MATIÁŠKOVÁ

Kousek věčnosti

ROMÁN

***Kousek
věčnosti***

© 2023, Éditions Charleston, 76 boulevard Pasteur, 75015 Paris – France
Published by arrangement with Lester Agency & Associates

*Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Veronika Matiašková, 2025
Cover © Martin Kopecký, 2025
© DOBROVSKÝ s.r.o., 2025

ISBN 978-80-277-5872-2 (pdf)

CLARISSE SABARD

Kousek věčnosti

přeložila Veronika Matiašková

*Mému otci, který mi dokázal předat lásku
k našemu rodnému kraji, Berry.
Těm odvážným hrdinkám a hrdinům,
jejichž jména byla mnohdy zapomenuta
a kteří bojovali za naši svobodu.*

„Nikdy nevíme, co nám minulost chystá.“

FRANÇOISE SAGAN

*„Život můžeme pochopit jen při pohledu zpět.
Můžeme jej žít jen při pohledu vpřed.“*

LUCINDA RILEY, *SESTRA SLUNCE*

PROLOG

Údolí Neckaru, Německo, 1931

Marie si na zadním sedadle automobilu těsněji přitáhla cípy dlouhého kabátu se širokým kožesinovým límcem a pak nervózně vyhlédla ven. V tom chladném říjnovém večeru teplota jistě nepřesahovala ani šest stupňů. Na tmavý a tichý les už úplně padla tma. Slabý svit měsíce, napůl zakrytého příkrovem mraků, propůjčoval vrcholům stromů hrozivé vzezření.

„Kdybych si aspoň mohla rozsvítit baterku!“ povzdechla si, když prsty nahmatala spínač své svítilny z pochromovaného kovu.

Arielle se ze sedadla spolujezdce prudce otočila. V pološeru jí husté vlasy sepnuté sponou tvořily temnou masu kolem obličeje.

„Ani nápad!“ zamítla úsečně. „Slyšela jsi přece pokyny: svítilny se používají jen v případě nejvyšší nutnosti.“

„Možná, ale na klidu mi to rozhodně nepřidá... Čekáme už více než dvacet minut. Co budeme dělat, když se nechají chytit?“

Otrásla se. Těch pět mužů mohlo být trénovaných sebevíc, ale operace, kterou měli provést, byla neuvěřitelně nebezpečná.

„Předpokládám, že bychom se držely původního plánu,“ odpověděla Arielle nevzrušeně. „Pokyny jsou jasné: jestli se nevrátí do tří čtvrtě hodiny, musíme zmizet.“

„A nechat je nejistému osudu? Kdyby se mělo něco stát Dominique...“

„Tvůj otec má různých prostředků dost, nedělám si starosti.“

Mladé ženě se začaly třást ruce. Pročísla si jimi světlé vlasy, aby se trochu uklidnila. Když poslouchala Arielle, všechno vypadalo

tak jednoduše a promyšleně! Přesto je mohl zradit jediný okamžik nepozornosti. Nikdy neměla otci dovolit, aby se do téhle riskantní záležitosti zapojoval. Bývalo by bylo moudřejší se vzdát.

„Rolf je schopný toho nejhoršího,“ namítla zoufale.

Rolf. Jméno zrady a ponížení. Nedokázala ho vyslovit, aniž cítila, jak se jí v ústech rozlévá hořká pachut' jedu.

Arielle se suše zasmála.

„Na to jsi měla, má milá, myslet dřív. Vidíš, kam to vede, když neposloucháš tatínka.“

Marie ani nemukla. Nechat se svést ženatým mužem byla obrovská hloupost, to až moc bolestně věděla. Několikrát oklamala otcovu bdělost, aby se s ním mohla setkat. Nechala se ukolébat krásnými slůvky a přísliby společné budoucnosti a nevšimla si ničeho. Jak taky mohla tušit, že on a jeho žena jsou ve skutečnosti dvě stvůry bez svědomí, které její krutý osud dávno předem naplánovaly?

Narovnala se, polkla slinu a se sevřeným hrdlem zamumlala: „Vám se nikdy nestalo, že byste udělala chybu, Arielle?“

Její spolupnice se k ní znovu otočila a podívala se na ni o něco shovívavěji. Na rtech se jí usadil stín melancholického úsměvu.

„Samozřejmě že ano... Je tíživé, když chceš všechno vědět, hlavně v lásce.“

Odmlčela se, ztracená v myšlenkách. Marie si nemohla pomoci a musela přemýšlet o tom, jaký vztah je mezi Arielle a jejím otcem. Jejich pouto očividně přesahovalo jejich špionážní úkoly pro francouzskou rozvědku. Jejich špionážní úkoly... A to ještě před týdnem o téhle činnosti nevěděla vůbec nic! Muselo dojít k tomuhle otřesu, aby se dozvěděla, že její otec není jen úspěšný písničkář. Takový šok! A přitom to mnohé vysvětlovalo, jako třeba to roční turné po Německu, ačkoli pařížské scény po návratu Léandra Moreaua jednohlasně volaly.

Z lesa se náhle ozval příšerný skřek, takže obě nadskočily leknutím.

„Panebože...“, zasténala Marie s rukou na srdci.

Arielle se otočila a podívala se předním sklem.

„To je jen sova,“ zasmála se s očima obrácenýma vzhůru. „Musel ji vyrušit nějaký zvuk... Nedivila bych se, kdyby se kluci už za chvíli vrátili.“

A opravdu, za pár vteřin se vynořili na stezce, kterou předtím odešli. Šli velmi rychle, téměř běželi. Její otec, který utíkal uprostřed, k sobě pevně tiskl balík. Marie vydechla úlevou: takže to dokázali!

Rychle otevřela dvířka, aby mohl nastoupit, a Arielle vklouzla za volant a nastartovala. Zbývající čtyři muži naskákali do druhého vozu zaparkovaného vedle.

„Jedeme!“ zvolal Léandre, když si sedal vedle dcery.

Ta zatím svýma modrýma očima spočinula na kojenci zabaleném do teplé pokrývky, kterého držel na klíně. Miminko bylo ve své nehybnosti okouzlující. Lehounce ho pohládila prstem na čele.

„Dominique...“ zašeptala.

„No tak, víš, že už tak nikdy nesmíš tomu dítěti říkat. Je to nebezpečné.“

„Kdyby to bylo tak jednoduché...“

Léandre vzdychl.

„Opravdu mě mrzí všechno, čím jsi prošla, miláčku. Lituji, že jsem tě nenechal v Paříži, kde by se nic z toho nestalo... Ale musíme obrátit list.“

Mladá žena cítila, jak se jí hrnou slzy do očí, a tak se otočila k okénku, zatímco Arielle řídila vůz tmavou nocí k novému začátku: kdesi na francouzském venkově na ni čekalo místo učitelky. Nakonec, třeba by to nemuselo být tak špatné, učit děti.

„Půjde to, má milá?“ zeptala se řidička a starostlivě na ni pohlédla ve zpětném zrcátku.

Marie pomalu přikývla a podlehla nepotlačitelnému pokušení pozorovat děťátko, jehož matkou už nikdy nebude. Jako by si zarážela do srdce trny, ale nemohla si zabránit, aby si do paměti vrývala ty nejmenší podrobnosti jeho obličejíku a nemyslela na to, že to mohla být jejich společná každodenní budoucnost. Rolf jí neukradl jen dítě, ukradl jí celý život. Polkla a opět se obrátila k otci.

„Ty jsi je... zabil?“

Další pohled od Arielle. Léandre zavrtěl hlavou.

„Ne, nebylo to možné. Rolf je významným členem strany a tihle špinavci by nás neúnavně štváli jako zvěř. Ale věř mi, že jsme jim sebrali chuť si něco znovu začít.“

Rolf byl sice brutální a vypočítavý, ale ze všeho nejvíc ho zajímal kariérní postup v armádě. Jeho žena byla přesvědčená, že nacisté budou v Německu jednoho dne u kormidla, a tak dělala všechno pro to, aby mu pomohla posunovat figurky na šachovnici moci. Karlingerovi by neriskovali žádný skandál, který by mohl ohrozit jejich ambice. Opatrnosti však není nikdy nazbyt, a proto Léandre učinil tohle rozhodnutí s dalekosáhlými následky. Bylo pro něj nesmírně těžké zlomit své dceři srdce, ale tahle možnost byla zdaleka tou nejlepší ze všech.

„Nesmíš o tom nikomu říct,“ dodal. „V žádném případě.“

„To jsem ani neměla v plánu.“

Stiskl jí v náhlém soucitu ruku.

„Já vím. Říkej si, že ti je devatenáct a že život nekončí. Dům je pohodlný, sestra a já tě budeme navštěvovat, jak často to jen bude možné. Budeš muset být silná, Marie, ale já ti věřím.“

Mladá žena se sevřenou čelistí poslušně přikývla. Bude potřebovat čas, ale překoná strach, neštěstí i nespravedlnost. Naučí se žít se zármutkem, který nebude smět pojmenovat. A bude se modlit, ano, bude se modlit za to, aby Rolf skončil v pekle.

A tak pevným hlasem slíbila: „Ano, budu silná.“

Lisa, 2018

Takže? Je to vážné?“
 „Když slyším svůj vlastní přiškrcený hlas, polknu. Doktor Bel-
 langer, náš rodinný lékař, odmotává tlakoměr z paže mého dědečka
 Louloua, zvedne hlavu a zadívá se na mě zpoza brýlí. Jeho nepronik-
 nutelný výraz mi na klidu opravdu nepřidá. Loulou už není žádný
 mladík, to vím až moc dobře!

„Byla to jen přechodná indispozice,“ řekne s klidným úsměvem.
 „Trochu odpočinku a bude zase v pořádku.“

Ulehčeně si oddechnu.

„Sláva. Přiznám se, že jsem měla nahnáno.“

Můj dědeček je viditelně pobaven tím, jak se stal středem po-
 zornosti, a začne si z toho dělat legraci: „Vždyť jsem vám to říkal,
 dneska ještě neodcházím! Děkuji za ten cukr s mátovým likérem,“
 dodá s pohledem na Annette, která s ním byla ve chvíli, kdy mu
 vynechalo srdce.

Stará dáma pustí okraj stolu, jehož se držela, a začne ho zapřísahat.

„Ty jeden bídáku, pěkně jsi nás vyděsil! Kdyby se to tvoje srdce
 zastavilo úplně, mátový likér by ti ho nenahodil!“

Lékař na ni vlídně pohlédne.

„Nedělejte si starosti, paní Lecomtová, náš Louis má tuhý kořínek.
 Srdce mu šlape jako mašina.“

I přes ta uklidňující slova mi dědeček pořád připadá trochu bledý.

„Možná by sis měl jít nahoru lehnout,“ řeknu mu a položím mu
 ruku na rameno.

„No to určitě!“ odmítne. „Pořádné kafe to spraví taky, co vy na to, pane doktore?“

Lékař se zasměje.

„Každopádně vám neublíží, máte trochu nízký tlak. Ale šetřete se, není ta pravá chvíle jít si zaběhat.“

„Pchá! Usain Bolt ať se bojí!“ odpoví dědeček.

Po vyšetření vyprovázím doktora Bellangera do předsíně.

„Děkuji, že jste sem vážil cestu. Jsem ráda, že vím, že je v pořádku.“

Lékař se na prahu zastaví a obrátí se ke mně.

„Vlastně jsem si s tebou, Liso, chtěl promluvit.“

Srdce mi poskočí. Nakonec budu mít ještě infarkt já.

„Aha...“

Musela jsem zblednout, protože mě honem uklidňuje: „Neboj, ta arytmie je sama o sobě neškodná. Ale mohlo by to dopadnout špatně, kdyby v tu chvíli upadl. Naštěstí u něj byla Annette.“

„Chápu. Mohou se podle vás takové případy opakovat?“

„Inu, vzhledem k tomu, že má doma ty řemeslníky, tak se obávám, že toho na něj bude trochu moc.“

„Jak bychom mu to mohli ulehčit?“

„Kdyby to bylo možné, mohla by sis ho vzít během rekonstrukce sem?“

Málem to se mnou sekne.

„Sem? Vždyť ho znáte, ten se nikdy nebude chtít hnout z domu, má přímo hrůzu z toho, že bude na obtíž!“

„Já vím, Liso. Ale opravdu si nejsem jistý, jestli by ho okouznil pobyt v nemocnici, kdyby se při pádu zranil. Říkej si, že je to něco za něco.“

Ušklíbnu se.

„Dobře, zkusím mu to navrhnout, ale ještě dávno není vyhráno. Když se zlobí, pere se jako lev.“

Doktor Bellanger se znovu zasměje.

„Tak to ti přeju hodně štěstí! A neváhej mi zavolat, kdyby ten lev potřeboval dostat trochu do zubů!“

Zachmuřeně se vrátím do kuchyně, kde už Annette začala chystat kávu. S kávou tu novinku určitě spolkně snáz. Popadnu šálky vyrovnané v polici a postavím je na voskovaný ubrus s potiskem citronů. Dědeček sedí v čele stolu a pozoruje nás zpod huňatého obočí očima jako dva uhlíky. Jeho obličej s ostrými rysy už zase trochu nabral barvu a kromě vzpurného pramene, který mu vyklouzl ze šedých vlasů sčesaných dozadu, teď mu visí do čela a třese se v rytmu dechu, by už nikdo nepoznal, že mu nebylo dobře.

„Jsi nějak potichu,“ podotkne.

„Myslím na tu rekonstrukci. Řekla bych, že to bude trvat ještě pěkně dlouho.“

„Určitě většinu léta, to ano,“ postěžuje si. „Můj dům snáší stáří hůř než já.“

V tu chvíli s ním musím souhlasit. V kuchyni se loupe malba, strop je posetý drobnými prasklinkami a vodní trubky při sebemenší příležitosti strašlivě vržou. Nutno říci, že dům není nový, na konci devatenáctého století si ho blízko říčního brodu postavil jeden bohatý průmyslník jako letní sídlo na venkově. Podle rodinné zkazky kolem něj rolnický synek Loulou, můj dědeček, chodil na nedělní procházku, když byl malý, a vždycky žasl nad tím přepychovým měšťanským domem a snil o tom, že v něm jednou bude bydlet. Tvrdě pracoval, a tak mohl svůj sen z mládí uskutečnit a na prahu první světové války dům po smrti prvního majitele koupil. Bohužel se dědeček rozhodl, aby se dům po jeho smrti prodal, takže už v naší rodině nezůstane dlouho. Chtěl mi ho po svém skonu odkázat, ale necítím se na to, abych udržovala tak ohromný a tak starý dům, takže jsem odmítla. Samozřejmě se mi tohle rozhodnutí nedělalo snadno! Mám k tomu domu opravdu citový vztah, protože jsem v něm jako dítě trávila každé prázdniny, ale mám také svůj dům. A i když mi moje práce literární překladatelky slušně vydělává, rozhodně si nemůžu dopřávat takové výstřelky. Mezitím tam ale děda nesmí nechat zdraví.

Sesbírám všechnu odvalu, využiji toho, že Annette nalévá kávu do šálků, a nakousnu nepříjemné téma.

„Musíme si promluvit, Loulou. Možná se ti to nebude líbit, ale je to důležité.“

Annette se uprostřed pohybu zastaví.

„Asi bych vás měla nechat o samotě,“ prohlásí rozpačitě.

„Ne, zůstaň tady. Možná budu potřebovat spojení.“

A k tomu se mi zdá Nénette, jak dědeček své kamarádce z dětství říká, jako stvořená. Tahle metr padesát vysoká ženuška vypadá se svojí baculatou postavou a vráskami kolem očí od dlouhých roků smíchu jako dokonalá bábinka, ale není z těch, které by sebou nechaly vláčet, právě naopak. Nikdy se nevdala, sama se stará o svůj starý Peugeot 104, který tvrdohlavě nechce vyměnit za mladší model, miluje Yannicka Noaha, kouří i ve svém pokročilém věku jako parní lokomotiva, a dokonce práskla dveřmi na univerzitě třetího věku, protože si ředitelka dovolila zrušit čtvrtetní kreativní dílnu ve prospěch scrabblu. Nebojí se nikoho a ničeho.

„Dobře, jak chceš,“ odpoví zvědavě.

Loulou ponoří kousek cukru do kávy a vrhne na mě podezřívavý pohled. Ještě jsem nic neřekla, a už je proti. Musím říznout do živého.

„Doktor Bellanger si myslí, že bys měl během rekonstrukce bydlet jinde.“

Ihned přestane míchat kávu.

„A to jako proč?“ vzepře se okamžitě. „Strop mi snad na hlavu nespadne.“

„O to nejde...“

„A o co tedy?“ nedá se odbýt a vzpurně si založí paže.

Chci si trochu promyslet argumenty, a tak si loknu kávy, ale málem mi zaskočí: káva od Annette je smrták, ta by probudila i mrtvého.

„No... Jak víš, práce nadělají spoustu randálu, mohlo by ti to začít rychle vadit. A to nemluvím o neustálém pohybu řemesníků. Člověk už si pak nepřipadá jako doma.“

Nepřesvědčeně odfrkne.

„To je divné, mně doktor nic neříkal.“

„Protože za těch třicet let, co k tobě chodí, pochopil, že jsi tvrdohlavý jako osel!“ vyhrkne Annette a zapálí si marlborku. „Já povídám, že má pravdu, nemám chuť tě každé ráno najít nohama nahoru.“

„Byla to jen přechodná nevolnost a není potřeba z toho dělat vědu.“

Nad jeho bezstarostným výrazem jen zakrouťm očima.

„Kdyby tu Nénette zrovna nebyla, mohlo to dopadnout mnohem hůř. Doufám, že si to uvědomuješ. Jak se to vůbec stalo?“

Když mi totiž kolem desáté Annette zavolala, že dědeček právě omdlel, měla jsem tak naspěch, že jsem bez dalších otázek zavěsila a letěla k němu.

„Moc toho nevím,“ řekne s očima upřenýma na šálek. „Bylo mi najednou horko, zatočila se mi hlava a hotovo.“

„Šel do zimní zahrady najít nějaké kartony pro řemeslníky,“ vloží se do toho Annette. „Zastavila jsem se za ním s rybízovou marmeládou a objevila jsem ho tam. Sotva jsem stačila pozdravit a už to jelo. Přišlo to na něj jako kolika.“

Dědeček na ni po očku pohlédne, ale nic nenamítá. Využiji toho a přisadím si: „Vidiš, doktor má pravdu. Je toho na tebe moc, měl bys zvednout kotvy.“

„To snad není možné, sotva trochu zestárneš, už tě pohřbívají!“ brblá. „Nechceš mě snad strčit do nějaké té čekárny na smrt pro přestárlé, že ne? Mám ten barák rád. Možná je zchátralý, ale má charakter, jako já.“

Položím mu ruku na zápěstí.

„Bude to jen přechodně, Loulou. A navíc si myslím, že můj dům není žádná čekárna na smrt.“

Chvilka ticha. Dědeček se mračí o něco míň a pomalu si uvědomuje, cože mu to vlastně nabízím.

„Počkej, takže ty bys chtěla, abych bydlel u tebe?“

„Připadá mi to jako dobrý kompromis. Můj dům je odtud sotva deset minut autem, takže můžeš dohlížet na práce, kdykoli se ti zachce. Co na to říkáš?“

Pořád váhá a zkouší protestovat: „Hmm... Nesmí z toho být povinnost. Určitě se nepotřebuješ zabývat svým starým dědkem.“

„Bud' to bude takhle, nebo tě násilím odvežu k sobě,“ utne ho Annette. „A s malým Timem ti bude veseleji.“

Při zmínce o mém synovi, kterému bude brzy deset, se Loulouův obličej promění. Modré oči mu zajiskří. Ti dva si rozumí jako staří braši, oběma jim ohromně chutná chleba s paštikou na svačinu a rádi se procházejí kolem řeky.

„Nevím nevím, jestli by se mu líbilo mě mít pořád za zády,“ namítne přesto.

Vytáhnu poslední trumf, na který by se měl chytit jako na udičku.

„Už celé měsíce mu slibuješ, že ho naučíš zahradničit... Víš, že moje zahrádka je na tom bídě. Ty jediný s tím dokážeš něco udělat.“

A to není lež. Ani v nejmenším jsem nezdělala dědečkovy zelené ruce, k velkému smutku Tima, který by rád sklízел vlastní ovoce a zeleninu. Jenže každý z mých pokusů byl předem odsouzený k nezdaru.

„A co Pauline?“ opáčí Loulou. „Ta by ti pomoci nemohla?“

Jeho zmínka o mé kamarádce a sousedce mě rozesměje. Pauline si mě často kvůli stavu mé zahrádky dobírá a tvrdí, že bych umohla i plastovou kytku.

„Pauline má hromadu práce, Loulou. Už takhle je moc hodná, že mi dává zeleninu, a nebudu po ní chtít, aby se starala ještě o tu moji.“

„No dobře,“ kapituje nakonec. „Stejně asi nemám na výběr. Jestli se ti můžu starat o zahradu, budu aspoň k něčemu užitečný.“

Annette nás ulehčeně obejmě a odejde domů. Já navrhnu dědečkovi, aby si hned sbalil.

„Dělníci začnou až ve čtvrtek, není kam spěchat,“ brblá jen tak, aby se neřeklo.

„Jsi schopný si to mezitím rozmyslet, já tě znám. Jen si pomysli, jakou radost bude mít Tim, až tě uvidí!“

„Ty si jdeš tvrdě za svým, vid'?“ zasměje se.

Úsměv mu oplatím.

„A kdo by to do mě řekl... Chceš, abych s tebou šla nahoru a pomohla ti pobalit věci?“

„Kdepak!“ zatváří se uraženě. „Ještě nejsem nemohoucí!“

Nacvičeným pohybem hmátne po kovaném zábradlí na schodišti a já ho sleduju pohledem, jak zdolává schody. Povzdechnu si při pomyslení, že až se dozví, co ho čeká, jeho dobrá nálada bude v ohrožení.

Radši bych mu to měla říct...

Ne, teď určitě není vhodná chvíle, kdy bych mu měla ještě víc nakládat. Nejdřív se musí úplně zotavit z té své příhody. S povzdechem projdu salonem a vejdu do zimní zahrady umístěné na starodávné verandě s okny zdobenými vitrážemi, přes které ranní slunce promítá pestrobarevné obrazce na podlahu. Když jsem byla malá, nejradši jsem se tu zabořila do jednoho z proutěných křesel a četla si *Správnou pětku*. Po smrti babičky, která v mých čtrnácti letech podlehl leukémii, používá Loulou zimní zahradu hlavně na odkládání starého papíru. O knihovnu jsou opřené kartonové krabice, které tu minule nebyly. Nápis červeným fixem dědečkovým rukopisem prozrazují, jakou směs obsahují: „Oblečení Nicole“ (moje babička), „Knihy“, „Céciliny věci“ (moje matka). Proč je nechává tady, když je právě tenhle prostor jednou ze silných stránek domu? Tenhle detail se nesmí zanedbat, až se budou hledat budoucí kupci! Do té doby je tu ale ještě hromada práce: ze stěn se odlupují celé plochy tapet s motivem anglických růží a okenní rámy jsou silně poškozené korozí. Zrak mi padne na výtisk novin *Nouvelle République* pohozený na jedné krabici. Když se nad ním nakloním, zjistím, že je dnešní. Divné. Loulou sice není žádný král pořádku, ale ani někdo, kdo by nechával povalovat svoje věci kdekoli. Už už chci noviny odnést do kuchyně, když vtom mě zaujme jeden titulek.

„Châtillon: Na staveništi nalezeny lidské ostatky.“

Opravdu málokdy se o našem městečku se dvěma a půl tisíci obyvateli píše na první stránce novin, takže si článek hned přečtu. Dozvim se, že kosterní pozůstatky se našly na poli na okraji města,

kde se má stavět sociální bydlení. Podle novináře bagr vynesl na světlo „cáry oblečení v barvě khaki“ a vojenský odznak „zcela zrezivělý a nalomený, který napovídá, že se jedná o ostatky německého vojáka z let 1939–1945“.

„Copak tu podnikáš?“

Jsem tak zabraná do čtení, až leknutím nadskočím a honem se otočím.

„Loulou! To už jsi dole?“

„Dvakrát jsem na tebe volal, ale neodpovídala jsi. Myslel jsem si, že už jsi odešla.“

„Promiň, neslyšela jsem tě. Všechno v pořádku?“

„Ano, jenom mi nešel zavřít kufr. Ale už jsem to zvládl.“

„Dobře. Proč tady máš všechny ty krabice? Myslela jsem, že je skladuješ v kůlně.“

Dědeček se podrbe na hlavě.

„Ne, tohle všechno bylo v pokojích. Mám v plánu je dát na charitu, zbytečně zabírají místo,“ dodá a uhne pohledem. „Tak můžeme jet?“

Chápu, jak pro něj musí být těžké zbavit se těchto střípků minulosti. Každý kousek oblečení, každá gramofonová deska, každý předmět, který se rozhodl dát pryč, ho znovu přivádí ke vzpomínkám na šťastné dny, kdy byla jeho žena naživu a kdy s ním jeho dcera ještě mluvila. Ten srdeční záchvat určitě nepřišel jen tak zničehonic.

Přeložím noviny, které pořád ještě držím v ruce, a podám mu je.

„Tumáš, to jsem našla ležet na krabici.“

„Aha. Děkuji. Musel jsem to tam zapomenout při tom dnešním ranním zmatku.“

Vypadá dost nespůj.

„Nic to nebylo, nedělej si starosti,“ uklidňuju ho. „Četl jsi ten článek o kostech? To je neuvěřitelné!“

„Ano, mrkl jsem na něj.“

„Říkám si, jestli toho vojáka dokážou identifikovat. Po více než sedmdesáti letech, to je šílené!“

„Prosím tě, asi se nebudou namáhat. Podle toho, co říkají, je vojenská známka nečitelná.“

„To je škoda, ten člověk měl určitě rodinu... Jeho potomci mají právo vědět, co se s ním stalo, nemyslíš?“

Dědeček s opovržením pokrčil rameny.

„Vždyť to byl jen skopčák,“ zabručí. „Takových jako on tu byly stovky.“

Odsekává a já cítím, že je rozčilený. Mělo mi dojít, že Loulou má hrůzu ze všeho, co mu připomíná dětství. Je to tabu, o kterém se u nás nemluví. Stín v jeho očích mi v těch ojedinělých chvílích jeho vzpomínání dal na srozuměnou, že nesmím naléhat. Babička mi jednou řekla, že ztratil ve válce své blízké a že je to pro něj pořád bolestné. To je všechno. Nikdo se nikdy nesnažil mi vysvětlit podrobnosti a já jsem se neopovažovala zeptat. Možná je to jeden z důvodů, které mě přivedly k zájmu o minulost. Naděje, že zachytím drobkou ze své vlastní historie a jejích stinných koutů. Romány, které překládám, jsou hlavně historické a odehrávají se většinou v první polovině dvacátého století. Náhody neexistují.

„Můžeme už jet?“ pospíchá na mě. „Chtěl bych si trochu odpočinout.“

„Jistě, pojďme,“ řeknu a vezmu mu kufr, zatímco zamyká.

Než se Loulou usadí v mém new beetle s modrou metalízou, chytí mě za paži.

„Víš, že bručím, ale jsem rád, že jdu k tobě.“

„To víš, že to vím,“ odpovím s úsměvem.

„Jsi zlatíčko, Liso. To máš po mně.“

Úsměv mi lehce zakolísá.

„Budeme tě hýčkat, uvidíš.“

„O tom nepochybuju.“

Sednu si za volant s pocitem, že jsem zavrženíhodná lhářka, nehodná té důvěry, kterou do mě slepě vkládá. *Proč jsi mu to, prosím tě, neřekla, když by stačila tři čtyři správně zvolená slova?* Jenže já nejsem schopná ze sebe tahle slova dostat. Bojím se, že ho raním,

mám strach, že ho rozzlobím, když mu řeknu, že moje matka, jeho dcera, se kterou už léta nemluví, se konečně vrací na rodnou hroudu a taky u mě složí kufry.

Zbývá mi necelých osmačtyřicet hodin, abych sebrala odvahu a oznámila mu to.

„Zpomal, vždyť nás zabiješ!“ vykřikne Loulou a křečovitě se drží „Zopěrky pod okénkem, zatímco zabočuju na úzkou klikatou cestu vedoucí k našemu domu. Je plná výmolů a hrbolů, takže to s námi otřásá jak na rallye, ale je lemovaná majestátními jasany, které tvoří za letních dní překrásnou zelenou klenbu.

Zkontroluju tachometr a neodolám pokušení ho trochu poškádlit.

„Klid, nejedu víc než sedmdesát! A vůbec, nebyl jsi to ty, koho na téhle cestě chytili za rychlost?“

„Vždyť jsi měla родit! Musel jsem na to trošku šlápnout, abych tě dostal včas do porodnice. Nedopadlo to tak špatně, a navíc mi odpustili pokutu...“

„Výměnou za lahvinku! No tak, nadechni se, už tam budeme,“ řekla jsem, když jsem zahlédla obrysy svého domku se zelenými okenicemi.

Ve skutečnosti se jedná o součást bývalého statku a s domkem sousedí dvě další obydlí. V jednom z nich bydlí moje kamarádka Pauline s Mehdim, svým přítelem. Co se týče toho druhého, tak to si koupil párek pařížských důchodců a vídáme je jen v létě, kdy si jezdí užít klidu našeho venkova. Aby se člověk dostal do tohoto zapadlého koutku Berry, dosud divokého a zachovalého, musí nejdřív sjet z hlavní silnice a projet místy s legračními názvy: La Goupillière (Klínkovice), La Guichonnerie (Kolářkov), Les Reineries (Královice) a ještě třeba La Pétonnière (Nožičkovice), ty má nejradši syn. Naše usedlost se jmenuje L'Oasis, protože na lesní parcele hraničící s naším pozemkem pramení potok a teče dál lukami. Jedna pověst vypráví, že se tu kdysi za úplňku scházely čarodějnice v doprovodu vlků a kuly

svoje čáry, skryté ve stínu křovin a kapradin. Někteří starousedlíci tomu ještě věří a dávají si pozor. Co se mě týče, nikdy jsem vlka ani čarodějnic nepotkala, a i kdyby mi snesli modré z nebe, ani za nic bych se z tohoto pokojného přístavu neodstěhovala.

Ale nežila jsem tady vždycky. Vyrostla jsem v Tours a pak jsem odjela do Angers učit se jazyky. Po pár měsících jsem na jednom večírku potkala Bastiena. Studoval medicínu a okamžitě si mě získal svými černými kudrnami, které mu propůjčovaly trochu rebelské vzezření, a vzletnými humanistickými ideály. Po třech letech klidného vztahu dostal Bastien chuť přejít na vyšší level. Chtěl, abychom si spolu pronajali byt a abychom se vzali, jakmile dostudujeme. Já jsem se tomu systematicky bránila. Podle mě nebylo kam spěchat. Proč se někam hrnout, když je nám takhle dobře? Byla jsem mladá. V těch ojedinělých chvílích, kdy jsem něco plánovala, jsem snila spíš o pařížských literárních kruzích, chtěla jsem se stát svobodnou a světaznalou dívkou dobývajícím hlavní město. Nevěděla jsem ale tehdy, že mi mého krásného bruneta vezme strašlivá nehoda. Jednoho lednového večera se Bastien vracel z fast foodu, kde na půl úvazku pracoval, a čelně ho naboural chlápek, který moc pil na to, aby si na křižovatce všiml červené a zastavil. Jel tak rychle, že můj milý vůbec neměl šanci. Byl namísto mrtvý. Teprve když mi tohle rozervalo srdce, pochopila jsem, jak moc jsem ho milovala. Bylo mi čtyřicet a neměla jsem chuť žít dál. Bastien už nikdy nedostane možnost zestárnout, měnit s kamarády svět, dávat si oblíbená jídla, dýchat... tak k čemu to? Všechno bylo najednou příliš tíživé, nemohla jsem snést sebemenší projevy života, a ještě méně soucitnou starost lidí, kteří si špitají o tom, co mě potkalo. Chtěla jsem už jenom jedno: schoulit se ve svém zármutku. Bylo mi hrozně, opravdu hrozně. A pak jednou ráno, po třech týdnech bolestné strnulosti, jsem se probudila s naléhavou potřebou zvracet. Instinktivně jsem vycítila, že ta nevolnost nesouvisí se zážitkem ze smrti, ale pravděpodobněji se zapomenutou pilulkou. Než se Bastien odporoučel, nechal mi poslední dárek, který teď rašil a rostl v mém břiše. Když

mi gynekoložka potvrdila moje podezření, sice jsem se rozbrečela, ale to těhotenství pro mě bylo jako léčba šokem. Rozhodla jsem se to dítě přivítat jako nečekanou příležitost napravit všechno, co jsem už nedokázala vybudovat mezi námi. Bastienovi rodiče se mnou jednali jako s nesvéprávnou a už se mi nikdy neozvali. Moje matka právě zažádala o rozvod a můj otec, profesor dějin audiovizuálního umění, utápěl v práci rozklad jejich manželství, takže jsem se zcela přirozeně uchýlila k dědečkovi. Místo toho, aby mě soudil, dokázal mi dát potřebnou útěchu a nechal mě truchlit vlastním tempem. Respektoval moje mlčení i moje výbuchy pláče, které se ozývaly někdy i uprostřed noci. Beze slova za mnou přicházel do dětského pokoje mé matky, kam jsem se nastěhovala, a laskavě mě hladil po zádech, dokud se moje vzlykání neuklidnilo. V den, kdy mi připadalo, že už jsem znovu schopná čelit budoucnosti, mě vzal do auta a jezdili jsme po venkovských silničkách. Bylo krásné březnové odpoledne a sluníčko pomalu začínalo získávat navrch, v autorádiu zpíval Charles Aznavour svoji „Désormais“ a já jsem měla co dělat, abych se nezhroutila, tolik mi ta slova rezonovala s hlubokou jízvou, kterou jsem nesla v srdci.

„Už nikdy nás neuvidí pohromadě, / vždycky už budu mít srdce v troskách...“

Dědeček zastavil před malým domkem, potlučeným jako já. Byl na prodej. Dva pokoje, malinká pracovna, kuchyně spojená s obývacím a zarostlá zahrádka. Jestli chci, tak prý by si přál mi ho darovat. Cena za metr čtvereční v naší vesnici žijící v rytmu kombajnů a kostelního zvonu spadla tak nízko, že všechno bylo za hubičku. S dojetím jsem pochopila, že ten domek je přesně to, co potřebuju. Zbytek těhotenství jsem strávila opravami, abych pro sebe a pro miminko připravila měkké hnízdečko. Loulou mobilizoval nejlepší řemeslníky v kraji, aby předělali elektřinu a vodu, pomohl mi natřít okenice na zeleno a vytapetovat pokoje. Jeho velkorysost doslova prozářila moje temné dny a naše pouto ještě zesílilo. Nevím, co bychom bez něj bývali s Timem dělali.

Dědečkův hlas mě náhle vrátil do přítomnosti.

„Pařížané tu ještě nejsou?“

Nepříliš vlídným pohledem přešel stažené rolety oken na domě toho páru, zatímco jsem parkovala new beetle u dřevěné brány.

„Ne, naplánovali si cestu do Skotska. Přijedou až v srpnu, ale podle posledních zpráv prý mluví o tom, že by chtěli dům prodat.“

Vystoupíme z auta přesně ve chvíli, kdy Pauline otevře dveře. Když se moje kamarádka s černými vlasy svázanými červeným šátkem objeví na prahu, v průvanu se vesele rozcinká zvonkohra, kterou vyrobila z mušlí nasbíraných na pláži.

„Ahoj, Liso! Dobrý den, Louisi!“ zvolá s nakažlivým nadšením.

Louis jí věnuje široký úsměv.

„Tady jde někdo ze zahrádky!“ podotkne s pohledem na její ruce od hlíny.

„Přesně tak!“ přikývne a otře si ruce do džínových kraťasů. „Mám dneska volno, tak toho využívám, abych sklídila česnek, než bude úplně suchý. Šéfová sice bude zase bruchet nad mými nehty, ale co na tom.“

Pauline totiž pracuje v lékárně, což vyžaduje alespoň minimální péči o zevnějšek.

„Tak co, Louisi, přijel jste na návštěvu?“ pokračuje. „Moc často vás tu nevidáme.“

Je pravda, že v posledních letech dědeček moc nejezdil. Tim a já jsme si zvykli jezdit za ním – je to praktičtější od té doby, co Loulou neřídí, pod heslem „staříci za volant nepatří“, jak sám říká. Někdy nás překvapí a staví se u nás na výletě na kole, ale to je také čím dál méně časté.

„Rekonstrukce mě vyhnala z baráku. Jsem na nucených prázdninách.“

„Opravdu? Takže zůstanete déle?“

Mohla si odpustit ty vykulené oči.

„Už to tak vypadá,“ potvrdí Loulou.

„Tak to je bezva. Jo, to bude super, že tu budete s námi, dokonce i když je to... nečekané.“

Zamotává se do toho, zaplétá, takže se rozhodnu zasáhnout dřív, než omylem prozradí, že přijede moje matka. Pauline je ten nejmiilejší a nejveselejší člověk, jakého znám, ale taky nejzbrklejší. Nikdy nepřestane mluvit a slova jí vylétnou z pusy dřív, než stihnou projít mozkem.

„Omluv nás, Pauline, ale Loulou je unavený. Měl dost... nabitě dopoledne. Uvidíme se později?“

A protože na ní naléhavě visím pohledem, znovu vykulí oči, jelikož pochopí, že jsem s ním ještě to ožehavé téma nenakousla. Ale díkybohu mě nezradí.

„Jo... ano, samozřejmě, uvidíme se později. Odpočiňte si, Louisi, dám vám pak ochutnat nejlepší pesto vašeho života!“

Pauline se vzdálí v oblaku dobré nálady a já položím na zem dědečkův kufr, abych našla klíče.

Za dveřmi vystrkuje čumáček bílá kočka Pierrette, kterou jsem si před třemi lety vzala k sobě, když jsem ji našla polomrtvou hladu (a za své legrační jméno vděčí Timovi, kterému jsem čítávala knížku *Perrette a hrnek smetany* a který to vyslovoval „Pierrette“). Je to u ní jen známkou zvědavosti, zůstala už napořád trochu divoká. Jakmile se k ní dědeček nakloní, aby ji pohladil, zmizí.

„Aspoň mi v noci neskočí za krk! Kde vlastně budu spát?“

„Vezmeš si můj pokoj, mně nevádí spát na gauči.“

Budu to později muset nějak vyřešit, když tu má být moje matka. Nervózně na dědečka mrknu. Postavit ho před hotovou věc bude těžké... Ne, to mu nemůžu udělat.

„Můžu ti s něčím pomoci?“ ptá se a jde za mnou do kuchyně.

Ano, dodej mi trochu odvahy.

„Ne, udělej si pohodlí, já zatím připravím oběd. Dala jsem kuře a ratatouille do trouby a za dvacet minut bude hotové.“

„Dobře.“

Loulou zamíří k mému pokoji, ale na něco si vzpomene a vytáhne z kufru dva velké hrnky z těžké bílé keramiky zdobené růžovou linkou.

„Tohle jsem si přinesl na ráno. Jestli by ti nevadilo je někam dát. .“

„To jsi nemusel, mám všechno, co je potřeba,“ řeknu a ukážu na polici plnou hrnečků.

„Mně moje kafe s mlékem chutná nejlíp z pořádného hrnku! Přece ho nebudu pít z tvých mrňavých šálků!“

„Dobře, jak chceš,“ ustoupím a koušu se zevnitř do tváří, abych se nesmála jeho zarputilému výrazu.

Proč bych mu měla odporovat? Stejně jako většina starých lidí má dědeček zakořeněné drobné zvyky. Skříňky v kuchyni má plné sáčků se solí a cukrem sesbíraných bůhví kde, k snídani jí naprosto vždycky dva krajíce chleba s máslem a rybízovou marmeládou, celé dopoledne poslouchá *Rádio Nostalgie*, protože mu připomíná sobotní plesy, na nichž až do začátku osmdesátých let zpíval. Navíc se každý večer dívá na karaoke na druhém kanálu, tajně sní o tom, že se ho zúčastní, a vzteká se, když se kandidát plete ve slovech, která se jemu zdají naprosto jasná. Ano, a taky chodí každý čtvrtek s kamarády do hospody hrát karty. To je svaté a za nic na světě by to nevynechal. Doufám, že si u mě zvykne! Mám za to, že jeho zvyky dostanou v příštích dnech pořádně na frak.

Když zmizí v chodbě, aby si vybalil věci, přečtu si rychle esemesku od matky, v níž mi potvrzuje příjezd vlaku. Budu taky muset najít vhodnou chvíli, abych jí všechno řekla. Vůbec nevím, v jakém duševním stavu se nachází vzhledem k mému dědečkovi. Jsem si jistá jedině tím, že jeden ani druhý tohle rodinné setkání nečekají. Zbývá jen doufat, že pod mou vlastní střechou nevypukne studená válka. Ubytovávám je u sebe z dobroty srdce, ale odmítám myšlenku, že by znovu vylezly na povrch jejich staré křivdy a odrazily se i na mně a na mém synovi.

Loulou se vrátí a zasedneme ke stolu. Rozhovor se spontánně stočí k opravám domu. První parta dělníků dorazí za tři dny a pustí se do střechy.

„Musí prostě začít tam, protože zatéká,“ upřesní dědeček, zatímco polyká mohutné sousto zeleniny.

„Takže ta vlhkost s tím souvisí?“

Před dvěma měsíci totiž při revizní prohlídce domu, kdy chtěl odhadnout rozsah potřebných renovací, objevil zelené skvrny na stěnách jednoho dávno nepoužívaného hostinského pokoje.

„Ano,“ přikývl, „může za to střecha. Měl jsem kliku, že se to nerozšířilo dál.“

Usoudila jsem, že je vhodná chvíle ohledat terén, a zeptala jsem se: „A co mamčin pokoj? Jestli si dobře pamatuju, nebyl na tom tak zle.“

Dědeček se ihned zachmuří.

„Bude se muset přetapetovat, hlavně jestli budou mít příští majitelé děti,“ odpoví pouze.

Děti... Jen stěží si dokážu představit, jak bude dům vypadat, až v něm budou bydlet neznámí lidé. Ty vyhlídky jsou sice smutné, ale má pravdu: jiné řešení není. Loulou investuje do oprav většinu životních úspor, protože z důchodu je neutáhne. Rozumím tomu, jestli chce umořit výdaje ve vidině doživotního příjmu z pronájmu.

Po obědě jdu na nákupy a Loulou odpočívá. Nejdřív zaskočím do supermarketu a pak zamířím do miniaturního centra s dlážděnými uličkami, které je srdcem městečka. Tady se nacházejí všechny obchody: bistro Chez Cui-Cui – pokřtěné takto na počest rodiny Loiseauových, která ho už celá desetiletí dědí z otce na syna –, kadeřnictví, potraviny, knihkupectví, pekařství a trafika. Taky je tu radnice a pomník padlým. Pro některé lidi není Châtillon-sur-Indre, sevřený mezi okrajem Berrichonska a vstupní branou do Touraine, ničím jiným než ospalým zapadákovem, já však patřím mezi jeho vášnivé zastánce. Naše městečko je možná trochu ospalé, ale se svými středověkými uličkami a válcovou věží dominující nad městem už od dvanáctého století, stojí za návštěvu. Zaparkuju nedaleko kavárny nahoře u kostela a vyrazím směrem k tržišti zastíněnému lipami. Tohle náměstí je se svou poklidnou vyhlídkou na jedné straně do okolní krajiny a na druhé straně na věž bezpochyby jedním z mých nejoblíbenějších míst. U spodku stavby sídlí ve zbytcích zámecké

dependence turistická kancelář a mediatéka. V tuto hodinu je v městečku klid. Staří mají siestu, mladí jsou ve škole a dospělí v práci. Opřu se o zídku, vytáhnou telefon a zavolám matce.

„Ahoj, miláčku,“ ozve se hned.

Panebože, nikdy si nezvyknu na to, jak má teď bojácný hlas. Jinak to říct nedokážu.

„Ahoj, mami,“ snažím se mluvit vesele. „Před chvilkou jsem dostala tvoji zprávu, ale říkala jsem si, že ti radši zavolám.“

„Něco se děje?“ ptá se s obavami.

„Ne, nic, neboj. Vyzvednu tě ve středu, jak jsme se dohodly. Ale je tu jedna nepředvídaná věc, nebudeš můj jediný host.“

„Staví se tvůj otec? To nevádí, vždyť víš, že jsme se rozešli celkem v dobrém.“

Napjatě potřesu hlavou, i když mě nemůže vidět.

„Abych byla upřímná, nejedná se o mého otce, ale... o tvého. Loulou měl dnes ráno menší zdravotní potíže.“

„Jaké? Co se stalo?“

„Nic vážného, neboj, jenže se pustil do velké rekonstrukce domu a jde mu z toho hlava kolem.“

„No tohle!“ vydechne. „Nemůžu uvěřit, že se konečně pustil do oprav. Už minimálně šedesát let se tam nic nemodernizovalo, kromě telefonní linky.“

„Takže si umíš představit, jak ta stavba vypadá. Zkrátka při tom všem hrozí, že toho na něj bude moc, tak mi doktor Bellanger poradil, ať si ho mezitím vezmu k sobě.“

Po mém prohlášení následují dvě tři vteřiny ticha.

„Takže, jestli to dobře chápu,“ vysloví nakonec ztěžka, „Loulou je u tebe.“

„Ano. Myslíš, že s ním dokážeš bydlet pod jednou střechou? Uznávám, že to není nic moc, ale jiné řešení nemám.“

„Nevím, to záleží na něm... Co si o tom myslí on?“

Nic, protože jsem pitomá.

„Ještě to neví. Chtěla jsem to nejdřív probrat s tebou.“

„Já ti hlavně nechci dělat žádné problémy, holčičko. Můžu si pronajmout pokoj v hotelu u nádraží.“

„Ani nápad! Mám v plánu si s ním o tom zítra promluvit a jsem si jistá, že se s tím bude umět vypořádat.“

Jsem daleka toho, že bych ho chtěla vyhánět, ale kdyby se situace obrátila k horšímu, on může vždycky utéct k Annette. Matka ale opravdu potřebuje místo, kde by si odpočinula a dala se dohromady, a to nedokáže v nějakém bídém hotelu.

„Díky, Liso,“ zamumlá.

Ustaraně zavěším. Loulou evidentně nedá dohromady dům dřív než za několik týdnů. Co se týče mé matky, bude se muset zamyslet nad svojí situací, najít si práci. Kdo může říci, kolik času jí to bude trvat po tom, čím si prošla? Jak bude jejich spolužití probíhat? Ještě ponořená do úvah zjistím, že mě kroky donesly před lékárnou. Loulou mě požádal, abych mu vyzvedla léky, takže vejdu dovnitř.

„Dobrý den,“ pozdraví mě Paulinina šéfová. „Co potřebujete?“

„Dobrý den, Fabienne, chtěla bych... ehm...“

Nemůžu si za žádnou cenu vzpomenout, jak se ty léky jmenují! Měla jsem si to napsat. Musím improvizovat.

„Potřebovala bych něco na zácpu, prosím.“

Lékárnice se pousměje. Ouha! Koutkem oka zahlédnu ještě jednoho zákazníka, vysokého pěkného chlapa s trochu rozčuchanými světlými vlasy a oříškově hnědýma očima.

Pobavený pohled, kterým mě počastuje, mě úplně rozhodí a já zakoktám: „To není pro mě, ale pro dědečka.“

Už prosím tě mlč!

V zrcadle nad regálkem se rtěnkami přede mnou se nepříliš lichotivě odráží moje hlava: kaštanové vlasy spěšně svázané do volného uzlu, rudé tváře, oči – stejně pomněnkově modré, jako má matka a dědeček – v naprosté panice. A ten nucený úsměv jako kočka Šklíba, směšné... Pomoc! Paulinina šéfová našťestí název toho zatraceného léku pro Loulou rychle najde v papírech. Posbírám, co zbylo z mé důstojnosti, drobné tam nechám a zmizím.

„No to snad ne, koukej na toho blbce! To není možný, to je
 „másló!“

Loulou sedí před svým oblíbeným pořadem a nadává na jednoho z kandidátů, který má tu drzost poplést slova v jedné písničce. Tim se na gauči válí smíchy. Od té doby, co se vrátil ze školy, je nadšený. Po svačině a domácích úkolech ho Loulou zatahl do zahrady, kde zahrabávali do země hrdla PET lahví, aby mohli zalévat rajčata a saláty, které by se ještě daly zachránit. Pak se honem vrátili, aby neproměškali pořad. Jedním okem hlídám brambory na sporáku a rozněžněle oba pozoruju. Jejich radost z toho, že jsou spolu, je tak nakažlivá!

„To je másló!“ opakuje Loulou.

„Kdo je másló?“ ptá se Tim.

„Někdo, kdo nemá všech pět pohromadě. Prostě blbec.“

Vykulím na něj oči.

„Loulou!“

„No, co je? A přitom tahle písnička není vůbec těžká. Snad si podle tebe nemám myslet, že nezná Indočínu?“

Bez varování zanotuje na plné pecky *L'Aventurier*. Tim a já vybuchneme smíchy; který osmdesátník by tohle dokázal?

„Měli bychom si tě natočit, dědo,“ řehťá se můj syn.

V tu chvíli na zadní dveře zaklepe Pauline. Běžím jí otevřít.

„Tady je to pesto,“ oznámí staženým hlasem.

„Pojď dál! Tim a Loulou zrovna blbnou u karaoke. Můžu ti nalít trochu vína?“

„Nemám nic proti,“ povzdechne si chmurně a složí se na taburet.

Hodím do vroucí vody těstoviny a postavím sklenky na ostrůvek.

„Vypadáš jako v posledním tažení. Hádka s Mehdim?“

„Oznámila jsem mu, že přestanu brát prášky.“

„Aha. A on to nevzal dobře?“

„Kdyby aspoň to... Neřekl vůbec nic!“

„Jak to? Něco přece odpovědět musel, ne?“

„No jo... Teď není vhodná chvíle, víš, že mám box, už takhle jdu pozdě,“ odříkala a prsty naznačila uvozovky. „Těsně předtím měl už nevím kolikáté vínečko se svými kámoši.“

V rozpacích polknu doušek vína. Pauline podporuji, to ano, nicméně nedokážu tak úplně hodit vinu jen na Mehdiho. To, jak se z toho vykroutil, je mizerné, ale jeho chování mi připomíná to, jak jsem se chovala k Bastienovi, když si přál, abychom se sestěhovali. Jistě, byla jsem mnohem mladší než Mehdi, kterému táhne na čtyřicítku. Ale muži dospívají později, to je všeobecně známo.

Opatrně nakousnu: „Je to od něj hrubé, ale neznamená to, že už tě nemiluje. Je možné, že prostě není připravený a bojí se ti to přiznat.“

„Jestli není připravený po sedmi letech, nebude připravený nikdy,“ namítne Pauline hořce. „A mezi námi, tři hospody s kamarády za posledních deset dní, to už se mi zdá trochu podezřelé.“

„Snad ho nepodezíráš, že...“

„Že mě podvádí s holkou, které netikají biologické hodiny? Přiznám se ti, že to pomyšlení se mě lehce dotklo.“

„Aha... Ty myslíš, že tě...“

„No jistě.“ Hlasitě odfrkne a pak šeptem pokračuje: „No dobře. A co ty? Už sis promluvila s dědečkem?“

„Ne, pořád ještě ne.“

„Ne?“ opakuje ohromeně. „A na co přesně čekáš?“

Polohlasně jí vyprávím o srdeční příhodě, která Louloua potkala dnes ráno.

„Podle mého názoru se s tou zprávou vyrovná líp, až se pořádně vyspí.“

„Fajn, to se dá pochopit,“ svolí. „Nakonec je možná dobře, že tu spolu nějaký čas stráví. Třeba jim to pomůže začít znovu a lépe. Ale

nehrozí, že mu Tim něco předem prořekne? Strašně se na babičku těší!“

„Žádný strach: pohrozila jsem mu, že mu zakážu jet s mým otcem v srpnu tábořit, jestli to prokecne. Jsem strašná matka, víd?“

Pauline zadusí smích.

„To záleží... A opravdu bys tu hrozbu splnila?“

„Znáš mě,“ zahihňám se.

Nikdy bych svého syna nepřipravila o jeho dědečka. Po krátké odmlce způsobené rozvodem se můj otec velmi rychle vzpamatoval a už od Timova narození tu pro něj vždycky byl. Se Séverine, už sedm let mojí nevlastní matkou, která je také profesorkou na gymnáziu, ho vždycky na dva týdny v srpnu berou s sebou, když cestují po Francii karavanem. Letos plánují výlet do Pyrenejí. Tim je bez sebe radostí.

„Máme vypito,“ podotkne Pauline. „To jsme teda ochmelky.“

„To nevádí, těstoviny jsou hotové, můžeme jíst. Dáš si s námi?“

„To je otázka! Snad sis nemyslela, že vás nechám spolykat moje pesto beze mě!“

Po večeri nás Tim obejmě a popřeje nám dobrou noc, pak zaleze do pokoje a hned za ním jde dědeček, který mu slíbil, že mu bude něco vyprávět. Zatímco si Tim obléká pyžamo, slyším, jak Loulou mluví o jedné knížce o Buffalo Billovi.

„To byl můj oblíbený paperback, když mi bylo asi tolik co tobě. Musím ti jeden z těch čtyř kousků věnovat. Jestli ho teda nesežraly myši, samozřejmě.“

„Jsou oba neodolatelní,“ komentuje Pauline, zatímco mi pomáhá sklidit ze stolu.

Souhlasně zamručím.

„Loulou jen málokdy mluví o svém dětství.“

„Moje babička byla úplně jako on, taky vyrostla za války... Jedině, co nám kdy řekla, bylo, že se jí po té době rozhodně nestýská.“

„Musely to být hrozné zážitky, ta bída a nacistické hrůzy.“

Pauline potřese hlavou.

„Dnes ráno jsem si na tebe vzpomněla. Četla jsi, že se našly kosterní pozůstatky nějakého Němce?“

„Jo, viděla jsem to v novinách. Přemýšlím, jak se tam ten člověk mohl ocitnout... Třeba ho zabili v bojích s partyzány?“

V srpnu 1944 makisté z châtillonského lesa svedli několik bitev s německými okupanty, kteří tehdy táhli k Normandii. V městečku po nich zůstala třicítka padlých a ti jsou každoročně předmětem připomínkových akcí na místech bojů.

„Věděla jsem, že tě to bude zajímat, když jsi tak zapálená do podobných příběhů,“ usměje se Pauline. „Mohl by to být dobrý začátek knihy, ne? Milostný román, který se tak trochu zvrtnul, nuceně odvedený voják, co se zamiluje do krásné dívky odvedle...“

Skočím jí do řeči.

„Prosím tě! Takových románů už existují tisíce!“

„Ale stávalo se to přece, to se nedá popřít. Krásné milostné příběhy. A určité i miminka,“ uzavře a srdceryvně vydechne.

Přeruší nás strohý dědečkův hlas.

„Na válce nebylo nic romantického, holky, věřte mi. Tím už spí, tak si jdu lehnout.“

Jeho dobrá nálada evidentně skončila. Proč se vždycky tak uzavírá, když se o tomhle historickém období mluví?

„A já taky půjdu,“ prohlásí Pauline. „Mehdi už bude každopádně za chvíli doma.“

Když je moje kamarádka pryč a Loulou v posteli, rozhodnu se trochu něco dělat ve své pracovně. Z celého domu toho o mně takhle místnost vypovídá nejvíc: na stěnách je pěkná azurová tapeta, podlaha ponechaná v přírodním odstínu, stůl vyplétaný rákosem, který jsem objevila u vetešníka, a dvě knihovny přetékané knihami a fotkami. Pokládám se za nesmírně šťastnou, že nemusím každé ráno jezdit do nějakého studeného a neosobního open spaceu! Zapnu počítač, takže místnost ihned zaplní jeho tiché bzučení. Mám před dovolenou odevzdat ještě jeden překlad, a tak se toho snažím udělat co nejvíce, tím spíš, že příběh je strhující. Autor, pětadvacetiletý

Angličan, se dokázal dokonale vžít do postavy Katherine, londýnské sufražetky z roku 1910, uvězněné za hrůzostrašných podmínek. Jenže dnes večer se nějak nedokážu soustředit. Pauline mi pošle esemesku, že se její muž v pořádku vrátil, ale hned utekl do postele, a mně se nějak nedaří vyčistit si hlavu, zvlášť když má přijet matka. Jedna otázka mě trápí nejvíc: jak tu novinu sdělím Loulouovi? Jistě, je velkorysý, ale taky je to paličák. Když jdu o dvě hodiny později spát, pořád ještě nemám nejmenší tušení, jak na to. Kdybych tak mohla utéct a nemusela jíst tu kaši, kterou jsem si navařila, a mohla je nechat, ať si s tím poradí sami!

Nazítří syn ani neposedí. Ví, že zbývá už jen čtyřiaadvacet hodin, než přijede moje matka, takže lítá sem a tam a nevydrží v klidu.

„Nakreslil jsem babičce obrázek,“ prohodí cestou do školy. „Jsme tam všichni čtyři u vody. Myslíš, že se jí bude líbit?“

Usměju se nad jeho vážným tónem. Řeka je pro něj stejně posvátná jako karty pro Louloua. Každý rok netrpělivě vyhlíží, kdy už začne být hezky, aby tam mohli s pradědečkem vyrazit na kolech naložených jako osli. Rádi se usadí na břehu Indru a chytají kapry. Můj syn je citlivka a chce je vždycky pouštět zpátky, ale dědečkovi se někdy podaří některou rybu ukořistit a upéct s rajčaty a cibulí. A to Timovi samozřejmě chutná.

„Babička bude nadšená. Nebude to pro ni jednoduché, a tak jí jakákoli pozornost moc pomůže.“

Chvilí mě zkoumavě pozoruje velikýma modrýma očima s huskými řasami.

„To myslíš kvůli dědečkovi? Vždyť bude rád, že ji vidí. Je to přece jeho dcera.“

„Ano, máš pravdu. Až na to, že jejich vztah se trochu pokazil. Už spolu nemluví osm let a to je dlouho.“

A pak padne ta otázka, které jsem se obávala.

„A proč se pohádali?“

„To jsou dospělácké věci, miláčku. Hlavní je, že se zase setkají.“

Mlžím, abych ho nešokovala. Tim je ještě moc malý na to, aby znal pravdu. Nemusí vědět, že jeho babička se zrovna sbírá z pekla domácího násilí ani že její rozkol s Loulouem sahá do doby rozvodu. Příběh je to smutný, a přesto banální. Po čtyřiaadvaceti letech

manželství dostala moje matka najednou chuť cestovat a bavit se, dostat se z každodenního otupujícího kolečka bezpečí. Můj otec je od přírody usedlejší, a tak se nechtěl ani hnout. Kvůli samým hádkám se nakonec rozešli. Loulou byl z toho, že moje matka žádá o rozvod, aniž zkusila manželství ještě zachránit, velmi smutný. Vdávala se ve dvaceti a najednou měla pocit, že jí mládí uteklo, ačkoli nikdy nelitovala, že mě měla v tak raném věku. Můj otec si chtěl nechat dům, odkoupil její podíl a to jí umožnilo uskutečnit své sny: cestovat po všech koutech světa. Když se vrátila, podlehla kouzlu jistého Floriana, s nímž se seznámila na internetu. Florian bydlel v Mulhouse a předstíral, že je ve vedení jednoho start-upu, který vyvíjí smartphonové aplikace. Loulou ihned postřehl, že není úplně čistý. Když nám matka oznámila, že se za ním stěhuje do Alsaska, pokusil se ji varovat, ale to ona nesnesla: prudce mu vyčetla, že nedokáže akceptovat její štěstí. Můj dědeček se rozčílil a s hněvem jí vytkl: „Nestydíš se takhle chovat před svou dcerou a vnukem? Zahazuješ svůj život, Cécile!“ Odešla s prasknutím dveří a už spolu nepromluvili. Za celých osm let matka neopustila Mulhouse. Při těch pár příležitostech, kdy jsem za ní přijela (ona si vždycky našla výmluvu, aby nemusela do Berry, což jsem tehdy připisovala její roztržce s Loulouem), byl Florian vždycky doma a občas se ke mně choval, jako bych v jeho očích představovala nějakou hrozbu. Neměl mě rád a bylo to oboustranné, a tak jsem se ho snažila tolerovat, abych si nerozházela vztah s matkou. I když byla ráda, že se mnou a s Timem tráví čas, přesto jsem cítila, že její úsměvy jsou nucené, připadala mi vyhaslá a vůbec ne celá rozkvetlá, jak se mi snažila namluvit. Říkala jsem si, že prostě už není zamilovaná a potřebuje čas, aby se s tím srovnala. Párkrát jsem se o tom s ní snažila prohodit pár slov telefonicky, ale ona mě vždycky ujistila, že je všechno v pořádku. Dokud se neocitla v nemocnici se zlomeným zápěstím a oteklým obličejem – po jedné další hádce mu konečně pohrozila, že ho opustí. Lékaři ji přesvědčili, aby podala trestní oznámení, protože to nebylo poprvé, což mi ale samozřejmě nikdy neřekla.

Spadla jsem rovnou na zem: sice jsem předtím vnímala, že je něco špatně, ale vůbec jsem si nedokázala představit, jaká je pravda! Díkybohu se jí ujal hned po propuštění z nemocnice jeden azylový dům. Potom ten kretén, který byl navíc ještě souzený za finanční podvody, vyfasoval zákaz přiblížení. Maminka otálela přes měsíc, než mi to řekla. Příliš se styděla, měla pocit viny jako klasická oběť. Teprve díky své psycholožce to před třemi týdny překonala, rozhodla se mi zavolat a konečně mi prozradit, čím prošla. Já jsem byla úplně v šoku a hned jsem jí nabídla, že ke mně může přijet a vzít si dost času na to, aby se jí zahojily rány a mohla jít dál.

Když parkuju před školou, Tim se ke mně znovu obrátí a sebejistě prohlásí: „No jasně že se smíří. Vztahy jsou jako hračky, když se rozbijou, můžou se vždycky opravit.“

Něžně mu prohrábnu černé kudrny s jemnou vůní jablek, tak podobné těm, které měl jeho otec.

„Svět by potřeboval víc takových hodných lidí, jako jsi ty, miláčku.“

Ale on už mě neposlouchá. Jeho momentální idol právě prochází školní brankou.

„Už jdu, mami, nesmím přijít pozdě.“

„To určitě ne. Tak utíkej! A hezky se uč.“

Po návratu domů najdu svého dědečka, jak sedí u svého hrnku s bílou kávou. Tváří se rozpustile, prozpěvuje si jeden refrén od Brassense a přitom se snaží vlichotit kočce plátečkem másla. Oproti včerejšku vypadá lépe, takže se cítím o to provinileji při myšlence, co mu musím říct.

„Dobré ráno, Loulou! Jak ses vyspal?“

„Chrněl jsem jako jezevec.“

„To jsem si všimla! Tim dělal v koupelně pekelný rámus a s tebou to ani nehnulo.“

S chutí se zakousne do chleba s rybízovou marmeládou a zamýšleně se na mě zadívá. Obávám se nejhoršího a zamračím se. Nesnažila se mi třeba matka dovolat na pevnou linku? Ne, to není pravděpodobné, je zvyklá mi volat rovnou na mobil.

Není to pravděpodobné, ale není to nemožné.

Nervózně si naliju šálek čaje. Loulou na mě dál upřeně hledí. Mám nepříjemný pocit jako pod rentgenem. V jednu chvíli už to nevydržím a sednu si vedle něj.

„No dobře, tak co se děje?“

Narovná se a podívá se mi zpříma do očí.

„To bych se měl spíš já zeptat tebe, Liso. Od včerejška jsi celá napružená. Myslel jsem si, že si děláš starosti kvůli té mé nevolnosti, ale dneska ráno se chováš ještě podivněji.“

„Opravdu?“

„Ano. Něco tě trápí, vidím to.“

Málem mi upadne šálek. Proč mě musí dědeček tak dobře znát? *Ted' je ta pravá chvíle, holka...* Zhluboka se nadechnu a začnu.

„Loulou, já...“

Přeruší mě pohybem ruky.

„Poslyš, přemýšlel jsem. Doktor to trochu přehnal s tím, že si mě máš vzít domů. Slyšel jsem tě, jak v noci pracuješ, a nechci, aby ses kvůli mně takhle honila.“

Dívám se na něj s otevřenou pusou. To přece sakra vůbec ne. Ani nápad, že by měl takové myšlenky...

„Bude tu nějakou dobu bydlet máma.“

Tak. Je to venku. Odpovědí je mi jen šokovaný nádech. A ticho. Tři vteřiny, možná čtyři. Je to dlouhé. Pak si Loulou osuší knír ubrouskem, aniž ze mě spustí oči, načež ho pečlivě složí. Rty má semknuté a výraz neproniknutelný.

„Ten ničema bude s ní?“

„Ne. Po pravdě řečeno už spolu nejsou.“

„Tím líp,“ schválí suše. „Nikdy jsem ho nemusel.“

„Nemýlil ses. On...“

Odvrátím se, aby neviděl, že se mi do očí derou slzy.

„Maminka mi řekla, že k ní byl hrubý. Mlátil ji.“

Můj dědeček zbledne.

„K sakru, panebože, ten hajzl!“

„Mrzí mě, že ti to říkám takhle, ale musíš to vědět. Zítra ráno ji vyzvedávám v Tours.“

Pomalou přikývne, aby vstřebal to, co jsem mu právě prozradila.

„Víš aspoň, že tu jsem?“

„Ano, je v obraze. Bála jsem se spíš tvé reakce, vzhledem k tomu, jak to bylo minule horké.“

Loulou nadskočí, jako bych ho urazila.

„No tak, Liso, vždyť je to osm let! To už nějaká voda uplynula.“

„Nikdy jsi s ní nenavázal kontakt. Myslela jsem si, že se ještě zlobíš.“

„Čekal jsem, až udělá první krok,“ přizná. „Možná to nebylo moc chytré, to uznávám, ale s tím, co mi vmetla do obličeje...“

Ohromeně potřese hlavou.

„Nemyslel jsem si, že je situace tak vážná, jinak bych pro ni do Alsaska osobně zajel, to mi věř.“

„Já vím. Ale jak už jsem ti řekla, nebude potřeba tam jezdit. V azylovém domě, kde byla ubytovaná, jí zaplatili jízdenku, když se ujistili, že jede skutečně domů.“

„V azylovém domě,“ zopakuje konsternovaně. „Povídej mi, co se stalo.“

Se staženým hrdlem to udělám. Tlumočit mu, jaké peklo matka v posledních letech prožila, není nic příjemného. První facka, omluvy, kytice, za jedenáct měsíců další facka a věčné schéma, které se donekonečna opakuje. Jak vyprávím, dědeček vypadá v obličeji čím dál ztrhaněji. Když se odmlčím, kávu už mám studenou, ale Loulou ví všechno. Nemůže pojmout, že jeho holčička mohla tak snadno padnout do tenat násilníka, navíc pravděpodobně podvodníka.

„Věřila mu jako samotnému nebi,“ zamumlá, dosud ohromeně.

„Myslím, že to tak často bývá, když se zamilujeme.“

„Á, to ano,“ potvrdí a dlouze vydechne. „Z lásky děláme někdy ty nejhorší hlouposti...“

Jeho pohled se zatoulá někam do prázdna a on pak pokračuje: „No ale dostala se od něj a to je zásadní.“

„Ano, ale musíš mi slíbit, Loulou, že na ni nebudeš pospíchat. Ten hajzl z ní vysál veškeré sebevědomí a cesta k nápravě bude asi dlouhá. Musíš projevit takt.“

A takt, to zrovna není jeho silná stránka. Za svým dobráckým zevnějškem je můj dědeček někdy trochu příliš přímý v jednání. S rukama plnými stařeckých skvrn propletenými pod bradou mlčky souhlasí. Pak se ke mně bez varování nakloní.

„Heleď, myslíš, že bys mě mohla dneska vzít do knihkupectví? Chtěl bych si koupit nějaké knihy.“

Jeho otázka, položená bez jakékoli návaznosti, mě trochu překvapí, ale Loulou patří k těm lidem, kteří mají sklony maskovat svoji citlivost a svévolně mění téma, když se zdá, že je užůž přemůžou emoce. Jak bych se na něj za to mohla zlobit?

Počasí je mírné a slunečné a Loulou toho chce využít k nákupům. Nechala jsem tedy auto dole ve městě pod promenádou, vroubenou starými domy a kaštanovnicemi a vedoucí na tržní náměstí, a pomalu stoupáme tepnou mířící k radnici.

„Představ si, jaký tu byl v ulicích šrumec, když jsem byl kluk!“ zalituje dědeček, zatímco procházíme pod zrezivělým vývěsním štítem bývalého Café du Mail, který se pohupuje ve vánku.

Když dojdeme nahoru, ukážu na desítku aut zaparkovaných před obchody.

„Vidíš, že to tu není tak pusté. A navíc je úterý a lidé jsou v práci.“

„Kdepak, není to stejné. Kdysi jsi nemohla udělat ani krok, abys nepotkala souseda nebo známého.“

U lékárny zpomalí.

„Podívej se na to datum vyryté na budově: 1844. Už sis ho někdy všimla?“

„Samozřejmě! Dokonce jsem přemýšlela o tom, že lékárna je pořádně stará!“

„Není,“ vyvede mě z omylu, „předtím tu totiž býval několikapatrový obchodní dům jako ve velkých městech.“

„Opravdu?“

„Pamatuji se na něj, jako by to bylo včera,“ zapřísahá se. „Dalo se tu opatřit prádlo, oblečení, nábytek. A ve dnech trhů otevírali průjezd vedoucí na promenádu, takže se nemuselo nic obcházet. Lidé přijížděli z okolních vesnic vozem nebo autobusem na nákupy, byl to jejich každoroční velký výlet.“

A já jsem si myslela, že znám městečko nazpaměť!

„No páni! To bych tak ráda viděla!“

Pak mi ukáže fasádu na domě výrobce naslouchátek na druhé straně chodníku.

„Tamhle býval Marcellin, co dělal dřeváky. To taky bylo něco! Získal titul nejlepšího řemeslníka ve Francii, protože na světovou výstavu vyrobil přes dva metry dlouhé dřeváky z ořešáku. Vzpomínám si, že v jednu chvíli je míval vystavené před obchodem a my jsme do nich s klukama lezli.“

Jsem ohromená tím, že mluví o minulosti, na niž je obvykle tak skoupý, a tajně pozoruji nostalgický úsměv, který se mu mihnul na rtech.

„O tom jsi mi nikdy nevyprávěl, Loulou.“

„A k čemu to? Všechno už je stejně jinak. Dneska lidé chtějí velká obchodní centra, aby měli všechno po ruce. Naštěstí ještě existuje hrstka mladých, kteří se snaží udržet v provozu malé obchody,“ uzavře a pokývne bradou ke knihkupectví.

Je pravda, že majitelé zrovna minulý měsíc odešli do důchodu, ale s tím, co se stalo mé matce, jsem tomu nevěnovala moc pozornosti.

„Takže našli někoho, kdo to bude dělat?“

„Ano, svého syna! Nic lepšího si nemohli přát. Nazdar vespolek!“ zvolá, když vchází do obchodu.

„Dobrý den, pane Louisi! Jdete si pro nové romány? Hned jsem u vás.“

Otočí se a já nevěřícně ztuhnu: je to ten neznámý z lékárny!

„My už jsme se viděli, že?“ podotkne a pousměje se.

No to snad ne!

Musela jsem zrudnout jako pivoňka. Jestli mám věřit ironickému pohledu jeho oříškově hnědých očí, naprosto přesně si pamatuje, za jakých okolností jsme se potkali.

„V lékárně,“ slyším se, jak krákám.

Zatímco nás Loulou představuje, jeho úsměv se ještě víc rozšíří.

„Rudy, tohle je Lisa, moje vnučka.“

„Těší mě, Lisa.“

Spokojím se s pouhým pokývnutím. Kdybych se tak mohla propadnout do země...

„Jak jsem právě Lise vykládal,“ pokračuje můj dědeček, který si ničeho nevšiml, „je moc dobré, že knihkupectví zůstane v rodině.“

„Spíš bych řekl, že to je zázrak!“ zvolá Rudy. „Kdyby Estelle nenaléhala kvůli malé, nikdy bych se tady neusadil. Nakonec toho nelituju.“

„Bodejt,“ opáčí Loulou. „Do Châtillonu se jakživ nikdo nechce vrátit, ale jak už tady jednou je, nechce už nikdy odjet.“

„Tak nějak. Takže, jaké knížky chcete dneska?“

Předstírám, že se zajímám o časopisy, a nechám je poodejít dozadu. Ze svého místa vidím, že Rudy úplně přerovnal oddělení věnované románům. Je nyní světlejší, než jak si jej pamatuji, uspořádanější. Loulou byl vždycky velký čtenář – hltá tak dvě knížky týdně a dělí se o ně s Annette –, a tak jsem ráda, že knihkupectví dál funguje. I když má v sobě Rudy něco znepokojujícího, musím připustit, že je z jeho strany odvážné snažit se rodinný podnik udržet: jen v téhle ulici minulý rok definitivně skončily tři obchody. Loulou se úplně nemýlil, když si stěžoval, že tady chcipl pes.

„Mám, co jsem chtěl, můžeme jít,“ prohlásí dědeček a postaví se do fronty, která se utvořila u pokladny.

Rudy pospíchá za přepážku.

„Omlouvám se za čekání, jsem na to v tuhle chvíli sám,“ vysvětluje čekajícím zákazníkům.

Copak s ním jeho žena nepracuje? Obvykle to tak přece bývá, když se některý pár usadí v kraji, aby převzal obchod.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Kousek věčnosti.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.